

เรื่องเล่า

นางกนิษฐา จันใด

ผู้สร้างความมั่นคงของชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
“เกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน บนผืนดินบ้านศรีฐาน”

ถ้าเอ่ยชื่อ นายโจน จันได ผู้สร้างตำนานบ้านดินหลายคนคงรู้จัก ไม่น่าแปลกน้อย อดีตชาวบ้านศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ผู้ผ่านการเดินทางรอบ โลกและกลับมาพร้อมประสบการณ์และความรู้มากมาย เรื่องราวของเขาได้ถูกตีแผ่ถึงเรื่องราวชีวิตตลอดจนประสบการณ์ชีวิตและถูกนำมาถ่ายทอดออกมาทางสื่อต่างๆ ตำนานบ้านดิน และเกษตรกรนักรักผู้คิดค้นและสรรค์สร้างแนวทางการทำการเกษตรธรรมชาติ เกษตรกรผู้อนุรักษ์สายพันธุ์พืช ตลอดระยะเวลาเป็นสิบๆปี และเรื่องราวที่จะเล่าต่อไปนี่ก็เป็นบุคคลหนึ่งที่เคยร่วมบุกเบิกและนำแนวคิดของนายโจน จันได มาพลิกผืนดิน ณ บ้านศรีฐาน ให้การเป็นผืนดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยหลักการเกษตรอินทรีย์ ผลิตพืชอาหารด้วยการเกษตรอินทรีย์ “แม่ฐา” นางกนิษฐา จันได ผู้พลิกผืนดินด้วยเกษตรอินทรีย์ ที่ยั่งยืน บนผืนดินบ้านศรีฐาน

นางกนิษฐา จันได คือน้องสาวที่คลานตามกันมา ของนายโจน จันไดและ เป็นทั้งผู้ร่วมคิด รั่วทำและวางรากฐานการทำการเกษตรตามแนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติ การเกษตรที่ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงการเกษตรที่ไม่ต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมี การเกษตรที่อาศัยปัจจัยจากธรรมชาติล้วน !!! แต่สิ่งที่ได้จากพี่ชายไม่ใช่มรดกในที่ดินและการทำการเกษตรอินทรีย์ เพราะสิ่งที่มีค่ามากกว่านั้นคือมรดกทางความคิดที่ได้รับการปลูกฝังมาจากพี่ชาย การพึ่งพาตนเอง และเชื่อว่าความสุขที่แท้จริงย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยการพึ่งพาตนเองให้ได้และใช้ชีวิตให้ง่าย **“ชีวิตมันเป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ต้องทำให้มันยาก”** ปรัชญาชีวิตของผู้พี่ และงอกงามขึ้นในใจของผู้เป็นน้องอย่างนางกนิษฐา

ก่อนจะมาเป็นเกษตรกรอินทรีย์ ก็มีทั้งผิดและถูก

หลังจากที่พ่อแม่ได้เสียชีวิตลงและได้ทิ้งมรดกไว้คือผืนนาที่แห้งแล้งรอสวรรค์เมตตาประทานน้ำฝนเพื่อที่จะพลิกผืนดินให้กลับมาเขียวจีอีกครั้ง ด้วยความคิดที่ไม่หยุดนิ่งและชอบทดลองวิธีการใหม่ๆ แนวคิดใหม่จากที่เคยได้พบได้เห็นและศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดแนวทางในการทำนาที่แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติทั้งจากพ่อแม่ญาติพี่น้องและชุมชน ทำให้เกิดคำถามจากชาวบ้านและการทักท้วงหรือหาว่าบ้าไปเลยก็มี แต่แล้วระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คนจากการลองถูกลองผิด ด้วยการริเริ่มทำนาโดยไม่ไถ การหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเป็นปุ๋ยพืชสด การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยหมักทดแทนปุ๋ยเคมี แม่ จันไดผู้ที่ ได้ย้ายภูมิลำเนาตั้งหลักปักฐาน ณ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ แต่ความมุ่งมั่นและแนวทางการปฏิบัติยังอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาชีวิตพึ่งตนเอง และความสุขที่ยั่งยืน แม่ฐาและคู่ชีวิต(นายบุญเชิด จันได) ได้ช่วยกันพลิกผืนดินที่เคยแปรเปลี่ยนเป็นปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงให้กลายเป็นผืนนาอินทรีย์สมบูรณ์แบบ ในปี 2543 โดยผ่านการรับรองจาก สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) พร้อมกับสมาชิกรายอื่นๆ ในหมู่บ้านที่มีแนวคิดร่วมกัน รวม 15 คน

มาได้ถึงทุกวันนี้เพราะทุกคนร่วมใจสามัคคี

ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ มีจำนวน ทั้งหมด 35ราย และได้รับการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ทั้งหมด (มกท.) โดยเป็นสมาชิกภายใต้กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาตินาโส ตั้งแต่ ปี 2543 และได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ธรรมชาติ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2548 โดยกลุ่มได้เพิ่มกิจกรรมต่างๆเพื่อให้เกิดประสิทธิและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกและเกิดประโยชน์ต่างๆให้กับชุมชน ได้แก่กิจกรรมการผลิตข้าวอินทรีย์ ,การแปรรูปข้าวอินทรีย์(ข้าวกล้อง),การตั้งโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ,การขายสินค้าเบ็ดเตล็ดและกิจการปั้มน้ำมันในชุมชนโดยสมาชิกแต่ละรายสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาให้บริการจำหน่ายสินค้าทุกวัน ซึ่งในส่วนตัวของนางกนิษฐาและสามีได้เข้ามามีบทบาทตั้งแต่มีการก่อตั้งและมีส่วนร่วมมาโดยตลอด และเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นเป็นรูปธรรมในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม และทำให้เห็นถึงความสามัคคีที่เกิดขึ้นของครอบครัวจันไดและสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติศรีฐาน

วันข้างหน้าเราจะไปด้วยกัน

ทุกวันนี้ นางกนิษฐา จันไค พร้อมสามียังทำงานทั้งในด้านการประกอบอาชีพการเกษตรที่เป็นเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างภาคภูมิใจทั้งในด้านเศรษฐกิจ, ความสุขมวลรวมและภาคสังคม ปัจจุบันที่นาของนางกนิษฐา จันไค ได้เป็นที่ศึกษาดูงานและเป็นศูนย์เรียนรู้ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ครอบครัวที่มีความสุขอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการดำรงชีวิตที่พึ่งตนเองโดยยึดหลักตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างยั่งยืนจากอดีตสู่ปัจจุบัน และอนาคตแม้โลกและสังคมจะเปลี่ยนแปลงแต่ปรัชญาการใช้ชีวิตและแนวคิดที่ไม่เคยหยุดนิ่งจะนำพาครอบครัวจันไคของนางกนิษฐา จันไค และสามี เดินไปข้างหน้าด้วยความมั่นคงอย่างยั่งยืนและไม่หมั่นไหวต่อสังคมและความเจริญของวัตถุนิยมที่ไม่เคยหยุดนิ่งเช่นกัน

ภาคผนวก ก

ประวัติและข้อมูลการทำเกษตร

ประวัติ นางกนิษฐา จันได

- อายุ 42 ปี เกิดวันที่ 18 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2513
- ที่อยู่ปัจจุบัน 76 หมู่ที่ 8 ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าค้อ จังหวัดยโสธร
- การศึกษา จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนศรีฐานกระจายศึกษา อำเภอป่าค้อ จังหวัดยโสธร
- สถานภาพของครอบครัว สมรสกับนายบุญเชิด จันได มีบุตร 2 คน
  1. นายวราวุธ จันได
  2. ด.ช. ศราวุธ จันได

ข้อมูลทางการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 32 ไร่ แบ่งเป็น

- พื้นที่ทำนา 21 ไร่ (ปลูกพืชอายุสั้นหลังฤดูการทำนา 5 ไร่)
- พื้นที่ทำสวนยางและปลูกมันสำปะหลังแซม จำนวน 8 ไร่
- ขุดบ่อเลี้ยงปลาและเก็บกักน้ำไว้ใช้ประโยชน์ จำนวน 2 ไร่

การประกอบอาชีพทางการเกษตร

- ปลูกข้าวอินทรีย์ทั้งหมด 28 ไร่
- ปลูกพืชอายุสั้นหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ได้แก่ แตงโม, แตงไทย, ถั่วลิสง, แตงกวา, งาหอมแบ่ง, กระเทียม, มันเทศ จำนวน 5 ไร่
- เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 7 ตัว
- เลี้ยงปลา ในบ่อน้ำ จำนวน 2 บ่อ
- เลี้ยงสัตว์ปีก ได้แก่ ไก่พื้นเมือง จำนวน 20 ตัว และเป็ดเทศ 15 ตัว
- ทำสวนยางพารา จำนวน 8 ไร่ และปลูกมันสำปะหลังแซมตามร่องยางพารา

ความคิดริเริ่มและความพยายามฟื้นฟูอุปสรรคในการสร้างผลงาน

- ทำการเกษตรอินทรีย์ เลิกการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีในการป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรูพืช
- มีความคิดริเริ่มในการพัฒนาการทำสารไล่แมลง โดยใช้สมุนไพรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- รวมกลุ่มสมาชิกที่มีแนวคิดอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยมีสมาชิก 35 คน สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมศรีฐานและชุมชนใกล้เคียง คือตำบลกระจาย

- เป็นผู้ดำเนินการผลิตพืชอินทรีย์
- เป็นผู้ดำเนินการผลิตน้ำหมักชีวภาพและคิดค้นส่วนผสมใหม่ ๆ มาทดลองใช้ในแปลงไร่นา
- วางระบบระบายน้ำ เข้า-ออก พื้นที่ปลูกข้าวเพื่อเก็บกักไว้ใช้หรือระบายน้ำออกได้ในกรณีน้ำท่วม
- ปลูกพืชปุ๋ยสดเพื่อไถกลบบำรุงดินหลังฤดูการเก็บเกี่ยว
- จัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรทั่วไป
- ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตร โดยใช้หลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในการประกอบอาชีพและความเอื้ออาทรต่อกัน นำไปสู่สังคมและชุมชนอันจะเป็นเสมือนรากฐานของชีวิตมีความเข้มแข็งและเจริญรุ่งเรือง เกิดความมั่นคงยั่งยืนในการประกอบอาชีพต่อไป

ผลงานและความสำเร็จของผลงานทั้งปริมาณและคุณภาพ ตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงานและความยั่งยืนในอาชีพในอาชีพ

- ผลิตผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ผลิตผลเฉลี่ย 655 กิโลกรัมต่อไร่ ขณะที่ผลผลิตข้าวทั้งหมดบ้านเฉลี่ย 481 กิโลกรัม/ไร่ (พื้นที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ จำนวน 18ไร่ อีก 3 ไร่ปลูกข้าวเหนียวเพื่อบริโภค)
- ได้รับการรับรองผลผลิตข้าวอินทรีย์จาก มกท.
- นำผลผลิตข้าวอินทรีย์จำหน่ายให้กับกลุ่มเกษตรกรนาโถ อำเภอกุดชุม บางส่วนตีเป็นข้าวกล้องเพื่อจำหน่ายในชุมชน
- ปลูกพืชผักผสมผสาน ตามหลักกินพืชที่ปลูก ปลูกพืชที่ดิน เป็นการลดรายจ่ายพอเหลือจากการบริโภคในครัวเรือน นำไปจำหน่ายในชุมชนเป็นการเพิ่มรายได้

ตารางแสดงต้นทุนการผลิตพืชและรายได้จากการทำการเกษตรที่สำคัญ ปี 2555

กิจกรรม	พื้นที่ ดำเนินการ (ไร่)	ต้นทุน การผลิต ต่อ กิโลกรัม	ผลผลิต/ไร่	ราคา จำหน่าย/ กิโลกรัม	รายได้ ทั้งหมด (บาท)
1. ทำนา	18	5.28	655	-	180,000
2. ปลูกพืชอายุสั้นหลัง การเก็บเกี่ยว	5	200	-	15	15,000

ความยั่งยืนในอาชีพและการขยายผล

- ดำเนินการเกษตรอินทรีย์มาแล้ว 13 ปี (ปี 2543) โดยขั้นตอนแรกดำเนินการที่นาแล้วขยายผลสู่พืชไร่ พืชผักอื่น ๆ
- การจำหน่ายผลผลิตข้าวอินทรีย์ที่ผลิตนำไปจำหน่ายให้กับกลุ่มเกษตรกรทำนาได้ ในราคาที่สูงกว่าตลาดทั่วไป บางส่วนสี่เป็นข้าวกล้องจำหน่ายในชุมชนและตลาดอำเภอป่าดิว
- ปัจจุบันมีเกษตรกรในตำบลศรีฐาน ให้ความสนใจในการทำนาอินทรีย์ ซึ่งนอกจากช่วยลดต้นทุนการผลิตแล้วผลผลิตที่ได้ยังขายได้ราคาสูงกว่าข้าวชนิดอื่น
- เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ โดยได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ การลงมือทดลองปลูกให้แก่ผู้เข้ามาเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนชานาคุณธรรม กสิกรรมไร้สารพิษ เศรษฐกิจพอเพียง
- เป็นการทำนาแบบพึ่งพาตนเอง ไม่พึ่งพาสารเคมี ทำให้สภาพดินและสภาพแวดล้อมคืนสู่สมดุลธรรมชาติ ผลผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ต้นทุนการผลิตลดลง สุขภาพแข็งแรง

ความเป็นผู้นำและการเสียดสเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในด้านต่าง ๆ

- ร่วมจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านศรีฐาน
- ทำหน้าที่เลขาฯกลุ่มสตรีสหกรณ์หมอนจิดตำบลศรีฐาน
- วิทยากรเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์
- เป็นวิทยากรและผู้นำเที่ยวบ้านดิน
- จัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้เองในกลุ่มและจำหน่ายแก่ผู้สนใจ
- ผู้นำแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์โรงเรียนชานาคุณธรรมกสิกรรมไร้สารพิษ เศรษฐกิจพอเพียง
- ผู้นำการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยผลิตน้ำหมักไล่แมลงโดยใช้พืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น เช่น ข่า ตะไคร้ หางไหล ใบยูคาลิปตัส

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ทำพื้นที่การเกษตรโดยเหลือบางส่วนเป็นป่าไม้ตามธรรมชาติ เพื่อสร้างสมดุลให้ระบบนิเวศน์
- การปรับปรุงบำรุงดิน มีการไถกลบตอซังหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวทุกปี
- ปลูกปุ๋ยพืชสดเพื่อไถกลบ บำรุงดิน
- ทำแปลงพันธุ์พืชปุ๋ยสด เพื่อใช้ในฤดูการผลิตต่อไปโดยไม่ต้องซื้อ
- ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ในการบำรุงดินและเพิ่มธาตุอาหารแต่ต้นข้าว
- มีการเก็บเศษฟางไว้คลุมดิน เพื่อป้องกันการถูกชะล้างของหน้าดิน รวมถึงรักษาความชุ่มชื้นในดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน
- เลิกใช้ปุ๋ยเคมีโดยเด็ดขาด ปี พ.ศ. 2543
- การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูพืช โดยใช้ น้ำหมักใช้เอง

ภาคผนวก ข

๑๘. ขั้นตอนการปลูก

๑๘.๑ การเตรียมดิน

ช่วงหน้าแล้ง ใส่ปุ๋ยคอกแห้ง (มูลโค) ๔๐๐ กก./ไร่/ปี และมีการไถกลบตอซังข้าว ปลูกพืชบำรุงดิน

และคลุมดิน ได้แก่ ถั่วพุ่ม, ถั่วพริ้ว, เป็นต้น

วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ไถตะ

วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๕ ตกกกล้า, หว่าน

วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๕ เริ่มปักดำ

๑๘.๒ การเตรียมเมล็ดพันธุ์

- การคัดเมล็ดพันธุ์ด้วยตนเอง โดยตัดพันธุ์ปนทุกระยะ เก็บเกี่ยวด้วยแรงคน

- ระยะปักดำ นำเมล็ดพันธุ์ที่คัดไว้มาหมักไว้ให้แตกหน่อ ๒-๓ วัน แล้งค่อนนำไปตกกกล้า ส่วนที่นำไปหว่านในนา สามารถหว่านในแปลงนาที่เตรียมดินเรียบร้อยแล้ว

๑๘.๓ การปลูก/ดูแลรักษา / เก็บเกี่ยว

(๑) ระยะกล้า ใช้น้ำหมัก ปุ๋ยคอก รองพื้นก่อน หลังจากตกล้า ๑๐ วัน ปล่อยน้ำเข้านาดันกล้าอายุ ๒๐ วัน ถอนเพื่อนำไปปักดำต่อไป

(๒) ระยะแตกกอ

- เตรียมดิน ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักรองพื้น ทำการไถแปรเพื่อปักดำหรือหว่าน (หว่านสำรวย, ดำน้ำตาม)

- ข้าวที่ปักดำหรือหว่านมีอายุ ๑๕ วัน ก็ทำการปล่อยน้ำเข้านา

- ฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพ ทุก ๑๕ วัน

(๓) ระยะออกดอก

- ตัดพันธุ์ปน

- ฉีดพ่นน้ำหมัก และฉีดพ่นน้ำส้มควันไม้เพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว

(๔) ระยะโน้มรวง

- ตัดพันธุ์ปน รักษาระดับน้ำให้สม่ำเสมอ ประมาณ ๕-๑๐ ซม.

(๕) ระยะเก็บเกี่ยว

- ระบายน้ำออกจากวันเก็บเกี่ยวก่อน ๑๐-๑๕ วัน (ช่วงวันที่ ๒๕-๓๐ ตุลาคม ปี ๒๕๕๕)

- เก็บเกี่ยวข้าวในระยะพลับพลึง (วันที่ ๙ พฤศจิกายน ปี ๒๕๕๕)

๑๘.๕ การปฏิบัติการเก็บเกี่ยวผลผลิต

(๑) การเก็บเกี่ยวใช้ทั้งแรงงานคน (เก็บไว้ทำเมล็ดพันธุ์ และใช้รถเกี่ยวขนาด)

(๒) ทำการตากข้าวให้ความชื้นไม่เกิน ๑๕ % (ตาก ๒-๓ แดด)

(๓) ขนย้ายข้าวโดยรถบรรทุก (ข้าวอินทรีย์) ส่งโรงสีกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติโน้ส

อำเภอภูซุ้ม อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร

(๔) สุ่มตัวอย่างข้าว วัดความชื้น ณ สภาพแปลง